

A Magyar Szabadalmi Hivatal Szabadalmi Tárának elektronikus tájékoztató eszközei I.

A szabadalmakban megjelenő szellemi alkotások testesítik meg azt az alapvető értéket, amellyel a gazdaság versenyképessége megalapozható és növelhető. A szabadalmi dokumentumokból nyert ismeretek birtokában el lehet kerülni a párhuzamosan folyó kutatásokkal és az újrafeltalálással járó szellemi és anyagi erőforrások pazarlását. Az elektronikus információs eszközök csökkentették a fejlesztés, gyártás megkezdése előtt szükséges időmennyiséget egy-egy műszaki megoldás jogtisztaságának vizsgálatához is.

A hazai, nem hagyományos dokumentumgyűjtemények közül a legsokoldalúbb könyvtári szolgáltatásokat nyújtók közé tartozik a Magyar Szabadalmi Hivatal Szabadalmi Tára, amely több mint 20 millió hazai és külföldi papíralapú iparjogvédelmi dokumentummal rendelkező országos hatáskörű műszaki-tudományos tájékoztató intézmény.

A szabadalmi gyűjtemény 1967-ben vált ki az OMKDK (ma OMIKK) állományából, és azóta a hivatali iparjogvédelmi eljárás, valamint a vizsgálati munka dokumentációs háttéréként szolgál. A Szabadalmi Tár az ország egyik legnagyobb speciális közgyűjteménye, ahol nyilvános könyvtári rendszerben többségében térítésmentesen nyújtunk hagyományos és számítógéppel támogatott információs szolgáltatásokat.

Az állományt ma 25 ország és 2 nemzetközi szervezet, az Európai Szabadalmi Hivatal (European Patent Office = EPO) és a Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization = WIPO) anyaga képezi. Az állománygyarapítás módja a két- vagy többoldalú dokumentumcsere és az információs szolgáltatások előfizetése. A Szabadalmi Tárban szabadalmi leírások, szabadalmi közlönyök, a közlönyök éves mutatói, 1990 óta in-house üzemű és CD-ROM adatbázisok állnak az ügyfelek rendelkezésére, és 1997. január 1-je óta kiszolgáljuk ügyfeleinket az EPIDOS, az STN International, a Questel•Orbit és a Dialog kereskedelmi online szolgáltatók adatbázisaiból is.

A szabadalmi dokumentumok egy-egy műszaki fejlesztési eredményről, a technika fejlődésének egyes állomásairól számolnak be. A hatalmas információtömegben megtalálhatók a legújabb fejlesztések eredményei és a korábbi évtizedek műszaki újdonságai egyaránt.

A szabadalmi dokumentumok kutatásának különböző indítékai lehetnek (újdescikkutatás, szabadalomtisztaság-vizsgálat, a technika állása, pi-

ackutatás, trendanalízis stb.), s ennek megfelelően nemcsak a legfrissebb dokumentumok átnézése, hanem a retrospektív kutatás is szükségessé válik számos feladat megoldása során.

A szabadalmi tájékoztatás korszerű eszközei. CD-ROM adatbázisok

Az információtechnológiai forradalom és a szabadalmi dokumentumok mennyiségének hatalmas méretű növekedése készítette a szabadalmi hivatalokat arra, hogy számítógépes adatbázisokat készítsenek, és optikai lemezen tegyék elérhetővé őket.

Ezek az adatbázisok tartalmuk jellege szerint lehetnek:

- *osztályozási* adatbázisok – különböző szabadalmi osztályozási rendszereket tartalmaznak;
- *bibliográfiai* adatbázisok – a szabadalmi leírások bibliográfiai adatait és esetenként kivonatot tartalmaznak;
- *képmás* adatbázisok – teljes leírásokat tartalmaznak képmás formátumban;
- *hivatalos közlönyök* elektronikus formában – általában a nyomtatott kiadvány megjelenésével egyidejűleg, vagy annál pár nappal korábban jelennek meg úgy, hogy tartalmuk, szerkezetük megegyezik a nyomtatott változattal.

Osztályozási adatbázisok

Az 1971-ben aláírt, a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozásra (NSZO) vonatkozó Strasbourgi Megállapodás a különféle nemzeti osztályozások használata okozta kutatási nehézségek kiküszöbölését tűzte ki célul. Az NSZO használata lehetővé

teszi a szabadalmi dokumentumok téma szerinti osztályozását és kutatását. 1971 óta a világban publikált szabadalmi dokumentumok 95%-án fel-tüntetik az NSZO-jelzeteket. Az NSZO mellett azonban az USA osztályozási rendszerének ismerete is fontos az évente megjelenő szabadalmak mennyiségére és gazdasági jelentőségére való tekintettel.

A két osztályozási típusú adatbázis használata nélkülözhetetlen a szabadalmi tájékoztatásban. Az NSZO-é azért, mert a gyűjtemények nagy része NSZO-jelzetek szerint van csoportosítva, és a konkrét szakterület szerinti feltáráshoz elengedhetetlen a jelzetek ismerete. Az amerikai osztályozás pedig azért, mert az amerikai leírások e szerint vannak helyesen osztályozva, az amerikai leírásokon szereplő NSZO-jelzetek sokszor pontatlanok.

IPC:CLASS

Az NSZO mint egységes információkereső nyelv adatbázis-változatát a Szellemi Tulajdon Világszervezete a magyar Arcanum Development Kft. szoftverével jelentette meg, amely 1992-ben még DOS alatt futott, jelenlegi kiadása viszont már windowsos. A nemzetközi osztályozás szabadalmak és használati minták osztályozására szolgál, amelyet világszerte 85 iparjogvédelmi hivatal használ. Az optikai lemezes adatbázis tartalmazza az NSZO hivatalos angol és francia nyelvű 3.–6. kiadásának, a német nyelvű 4.–6. kiadásának, a spanyol és magyar nyelvű 5.–6. kiadásának, és az orosz nyelvű 6. kiadásának teljes szövegét.

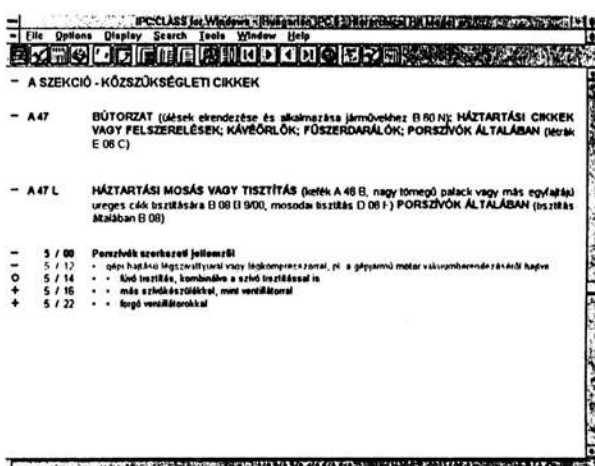
Az adatbázis segítségével egy adott műszaki megoldás NSZO-jelzetének behatárolásához elegendő a jellemző szavak megadása a kívánt nyelven.

Az IPC:CLASS (1. ábra) egymással kapcsolt adatbáziselemekből áll, amelyek négy típust alkotnak:

- az NSZO szövege – a teljes szövegre, NSZO-jelzetekre, kereszthivatkozásokra indexelt;
- revíziós konkordanciaadatok, a forráskiadás és a célkiadás NSZO-jelzeteire indexelve;
- jelzetérvényességi adatok (csak indexből álló adatbáziselem);
- útmutató az NSZO használatához (csak megjeleníthető).

Az adatbázis erénye a hierarchia hatékony kezelése. Az adatbáziselemek teljes szövegű megjelenítése lényegében könyvszerű megjelenítés, míg a hierarchikus megjelenítés lehetőséget ad a szövegben való navigálásra, az osztályozás szerkezetének feltárássára és megértésére.

A kiválasztott NSZO-jelzeteket 5 online és 15 CD-ROM adatbázisba exportálhatjuk.

1. ábra Az IPC:Class A szekció hierarchiarészlete

Patent Bible

Az amerikai adatbázis ismerteti az USA szabadalmi osztályozásának (US CLASS) rendszerét. Ez sajátosan funkcióorientált osztályozási rendszer, amely a találmány tárgyát, funkcióját tartja meghatározónak. A hasonló eljárásokat gyűjti egy helyre, és a funkciót, a hatást, az eredményt tekinti döntőnek az NSZO szakmára, iparra orientált filozófiájával szemben. Az US CLASS lehetővé teszi az amerikai osztályozás és az NSZO közötti átmenetet az US CLASS–NSZO konkordanciátábla segítségével. A konkordanciátábla fontos információs segédlet a tájékozódni kívánók számára, de nagy körültekintéssel tanácsos alkalmazni.

Bibliográfiai adatbázisok

A bibliográfiai adatbázisok a szabadalmi dokumentumokban való hatékony tájékozódás elektronikus keresőeszközei. A dokumentumok bibliográfiai adatait, illetve kivonatait tartalmazzák különféle indexekbe rendezve, amelyek lehetőséget teremtenek nagy tömegű adat visszakeresésére.

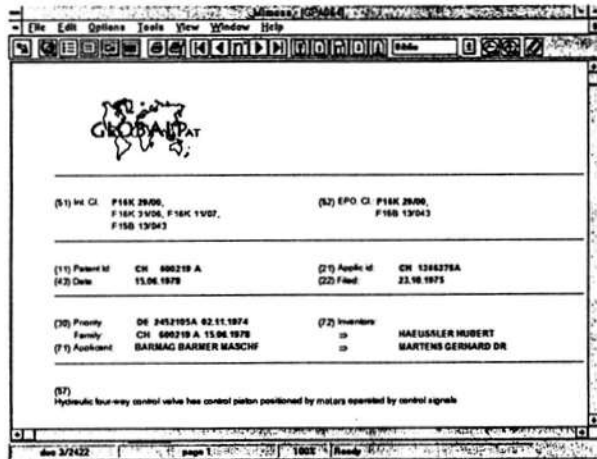
HUNPATÉKA

Egyedülálló vállalkozás volt 1994-ben a HUNPATÉKA megjelentetése a magyar információtechnológiai piacon. A Magyar Szabadalmi Hivatal által készített bibliográfiai, érvényességi adatokat tartalmazó CD-ROM adatbázis felhasználóbarát, egyszerű kezelőfelülettel. Keresőszoftvere az Arcanum Databases Kft. Arctis for Windows 1.0 magyar nyelvű szoftvere, amely egyedi PC-n és lokális hálózaton is működik.

Az adatbázis frissítése negyedévenként történik, forrása a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő, illetve 1990-től az MSZH közhitei ügyviteli adatbázisa.

tárolási módra. Megjelenítéskor az adott rekordhoz tartozó szöveges állományok és ábrák kevert megjelenítési módban, egyszerre jelennek meg. Az SGML formátumban feldolgozott bibliográfiai adatok minden elemére lehet keresést végezni. A szoftver sajátossága, hogy az ESPACE CD-ROM család korábbi technikával feldolgozott valamennyi kiadványát lehet használni ezzel a keresőprogrammal (3. ábra).

NSZO szerinti gyűjtemény, tehát egy jelzeten belül egyszerre lehet több ország ide vonatkozó szabadalmi bejelentései között kutatást végezni. Jelentős újdonság – amely eddig még CD-s adatbázisban nem szerepelt, csak online fizető szolgáltatásként – a szabadalomcsalád-információ.

3. ábra A GLOBALPat találat megjelenítése – részlet

Az Európai Szabadalmi Hivatal adatbázisai

ESPACE BULLETIN

Az Európai Szabadalmi Hivatal hivatalos közlönyének anyagát tartalmazza. Az Európai Szabadalmi Egyezmény hatálybalépése óta közli az európai szabadalmi bejelentéseket, illetve megadott szabadalmak bibliográfiai adatait angol, francia és német nyelvű címekkel. Az adatbázis jelentősége abban van, hogy jogállásadatokról információt nyújt. Különlegessége, hogy rendkívül sok: 70 adatmezőt tartalmaz (4. ábra).

ESPACE-ACCESS

Az Európai Szabadalmi Hivatalnál tett szabadalmi bejelentések bibliográfiai adatai találhatóak meg az adatbázisban, 1978-tól (az EPO megalakulásától) négy optikai lemezen. Az adatbázist két-havonta frissítik.

4. ábra Az Európai Szabadalmi Hivatal Közlönyének adatbázisa

Visszakeresés a következő adatok alapján lehetséges: közzétételi szám; a közzététel dátuma; a bejelentés ügyszáma; a bejelentés dátuma; megjelölt országok; a bejelentő(k) neve; a feltaláló(k) neve; NSZO-jelzet; címszavak angol, német és francia nyelven; angol nyelvű kivonatok.

A megtalált tételeknél minden esetben utalás történik a teljes leírást tartalmazó ESPACE-EP, -FIRST és -WORLD képmás adatbázisra és sorszáma.

A műszaki fejlesztésben meghatározó szerepet játszó nemzetek CD-ROM szabadalmi adatbázisai

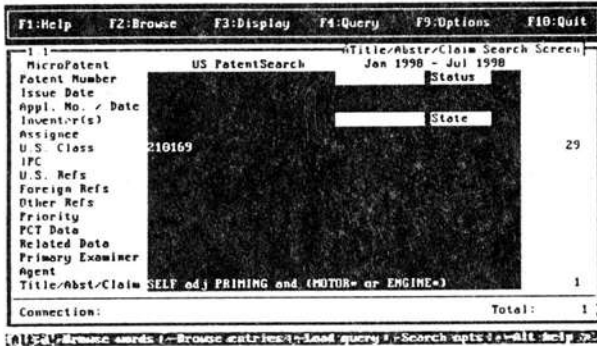
Az USA szabadalmi bibliográfiai adatbázisa: USPS

A US Patent Search (USPS) az amerikai szabadalmi közlönynek, az Official Gazette-nek megfelelő adatbázis 1975-ig visszamenően tartalmazza a megadott szabadalmak bibliográfiai adatait kivonatokkal, és 1990-től a főigényponttal együtt. Az új USPS-lemezek havi rendszerességgel érkeznek. Egy-egy kumulációs perióduson belül az új lemez az előző időszakban publikált szabadalmak adatait is tartalmazza. Az adatbázis jelenleg hét optikai lemezen van.

Visszakereshető adatai a következők: a lajstromszám, a megadás dátuma, a bejelentés ügyszáma, a bejelentés dátuma, a feltaláló(k) neve, a bejelentő(k) neve, a szabadalom státusa, a bejelentő országa (USA-bejelentő esetén a szövetségi tagállam kétbetűs kódja), a szabadalom által hivatkozott más US-szabadalmak, a PCT-bejelentés száma, az amerikai osztályozási jelzetek, az NSZO-jelzetek, a cím és kivonat szavai.

Az adatbázis keresőszoftvere a Dataware CD Answer (DOS verzió), illetve CD Answer for Windows (5. ábra). Jellemzője a többablakos keresés lehetősége, így egy-egy ablakból való kilépéskor a kilépési pont megőrizhető attól függetlenül, hogy a kereső képernyő, a rövid találati lista vagy a teljes formátumú megjelenítés ablakában vagyunk.

A programverzió lehetővé teszi, hogy a megjelenítéskor használt képernyőről elemeket (nevet, címszót, osztályozási jelzetet stb.) jelölhessünk ki, s ezekkel a megfelelő keresőindex megadása után keresést indíthassunk.

5. ábra Az USPS Patent Search keresőfelülete

PAJ (Patent Abstracts of Japan)

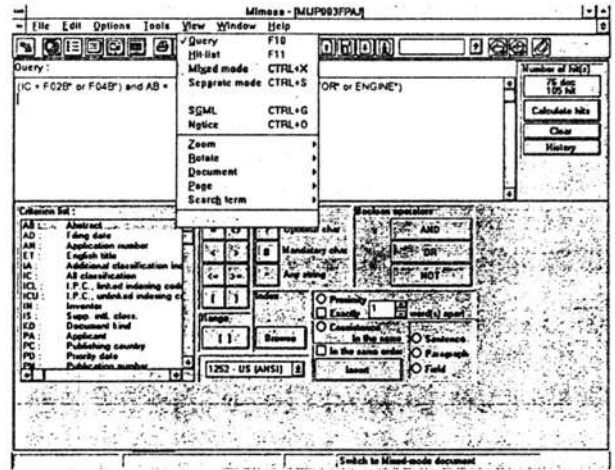
Az adatbázis 1976-tól napjainkig tartalmazza a vizsgálat nélkül közzétett japán szabadalmi bejelentések angol nyelvű kivonatait. A lemezek 30–33 ezer rekordot tartalmaznak az alábbiak szerint:

- **backfile** 1976–1993
 - az NSZO alapján, a dokumentumon felüntetett első osztályjelzet szerinti bontásban, 99 lemezen,
 - egy-egy témakör 1–3 CD-ROM-on;
- **frontfile 1.** 1994 januártól 1994. szeptemberig
 - közzétételi szám szerinti sorrendben, 9 lemezen,
 - havonta 1 CD-ROM-on;
- **frontfile 2.** 1994. októbertől
 - közzétételi szám szerinti sorrendben, az adott hónapban közzétett mennyiségtől függően.

Az első megjelent mixed-mode CD-ROM adatbázis (6. ábra).

* * *

Az előbbieken ismertetett, széles körű nemzetközi tájékozódást segítő szabadalmi adatbázisokon kívül a kutatás típusától függően fontos lehet a nemzeti szabadalmakban való tájékozódás. Erre adnak lehetőséget a regionális, illetve nemzeti alapon létrehozott szabadalmi bibliográfiai és képmásadatbázisok. Ismertetésükre cikkünk második részében térünk vissza.

6. ábra A PAJ keresőfelülete

Kis szabadalmi fogalomtár

Adatközlés

A Magyar Szabadalmi Hivatal hatósági tájékoztatása a szabadalmi bejelentés ügyszámáról, a bejelentés napjáról, a bejelentés címéről, a bejelentő nevééről, az igényelt uniós elsőbbségről és képviselőjéről.

Elsőbbség

Lényege, hogy azt, aki találmányt a Párizsi Unió Egyezményhez csatlakozott országokban bejelent, meghatározott időn belül elsőbbségi jog illeti meg más uniós országokban bejelentése megtételére. E későbbi bejelentések elsőbbségi napjának is az igényelt első bejelentés napját tekintik.

igénypont

A szabadalmi oltalom terjedelmét az igénypontok határozzák meg. A szabadalmi oltalom arra a találmányra vonatkozik, amelyet a szabadalmi bejelentés igénypontjainak tárgyi köre és jellemző része meghatároz.

Jogállásatok

Olyan adatelemek, amelyek felvilágosítást adnak a szabadalom, vagy megadott szabadalom jogi helyzetéről. Például megsemmisítés, elutasítás, átruházás, oltalom megszüntése stb.

Kivonat

A leírásban, az igénypontokban és a rajzokon feltárt találmány rövid összefoglalása, amelyből világosan megérthető a találmány szerinti megoldás lényege, és annak fő alkalmazási területe. A kivonat kizárólag műszaki tájékoztatás céljára szolgál.

Közzététel

A szabadalmi bejelentést a bejelentés napjától számított tizennyolc hónap elteltével közzé kell tenni – Magyarországon a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítőben.

Szabadalomcsalád

Ugyanazon elsőbbségű bejelentésre hivatkozó szabadalmak alkotják a szabadalomcsaládot.

Irodalom

- BOBROVSZKY J.: Iparjogvédelem és csúcstechnika. Országos Találmányi Hivatal, Budapest, 1995. 239 p.
- HUNPATÉKA CD-ROM adatbázis. Felhasználói kézikönyv. Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 1998. 61 p.
- Iránytű a műszaki fejlesztéshez – az iparjogvédelmi tájékozódás informatikai kalauza. Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 1997. 177 p.

- PFEIFER F.-né: A Magyar Szabadalmi Hivatal információs szolgálata. = Iparjogvédelmi Szemle, 102. köt. 6. sz. 1997. p. 27–31.
- TÖRŐCSIK Zs.: Elektronikus kutatóeszközök a Magyar Szabadalmi Hivatalban. = Iparjogvédelmi Szemle, 103. köt. 2. sz. 1998. p. 7–10.

Beérkezett: 1998. IX. 30-án.

Rendezvénynaptár

Networkshop '99 felsőoktatási-kutatási, számítógép-hálózati és alkalmazási konferencia

Nyíregyháza, 1999. március 30–április 1.
Szervező: NIIF Koordinációs Iroda
1132 Budapest, Victor Hugo u. 18–22.
Tel.: 149-7987, 149-6934
Fax: 270-9650

6. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál

Budapest, 1999. április 23–25.
Szervező: MKKE Fesztiváliroda
1073 Budapest, Kertész u. 41.
Tel.: 343-2537, 343-2540
Fax: 343-2541
E-mail: mkke@mail.datanet.hu

INFO '99 Nemzetközi Informatikai és Kommunikációtechnikai Szakkiállítás

Budapest, 1999. április 27–30.
Szervező: HUNGEXPO INFO Projekt
1101 Budapest, Abertirsai út 10.
Tel.: 263-6082, 263-6478
Fax: 263-6335
E-mail: info99@hungexpo.hu

3. nemzetközi konferencia az elektronikus publikálásról

Ronneby (Svédország), 1999. május 10–12.
Szervező: Peter Linde
University of Karlskrona/Ronneby
S-371 79 Karlskrona, Sweden
Fax: +46 455 78137
Tel.: +46 455 78139
mailto:Elpub99@hk-r.se

A jövő könyvtárai és az emberi kommunikáció. 20. IATUL-konferencia

Chania (Kréta, Görögország), 1999. május 16–22.
Szervező: Technical University of Crete
The Library
University Campus, 73100 Chania
Tel.: +30 821 37281
Fax: +30 821 28460
E-mail: anthi@library.tuc.gr

A digitális könyvtár fejlődése – konferencia

Baltimore (USA), 1999. május 19–21.
Szervező: GMD-IPSI
Mr. Erich Neuhold
Dolivostrasse 15
D-64293 Darmstadt
Tel.: +49 6151 869803
Fax: +49 6151 869802
E-mail: neuhold@ darmstadt.gmd.de
URL: <http://cimic.rutgers.edu/adl99/>

CoLIS 3, 3. nemzetközi könyvtár- és információtudományi konferencia

Dubrovnik, 1999. május 23–26.
Szervező: Radovan Vrana
Department of Information Sciences
Faculty of Philosophy
I. Lucica 3
10000 Zagreb, CROATIA
e-mail: rvrana@ffzg.hr
URL: <http://www.colis3.hr>,
(<http://www.ffzg.hr/infocz/colis3>),
<http://www.scils.rutgers.edu/colis3>